

Maria Razumovsky

Marina Cvetajevová, mýtus a skutečnost

Přeložila Tereza Javornická
Verše přebásnila Jana Štroblová

Dětství

*„Dětství je časem slepé pravdy,
mládí – časem jasnozřivého omylu, iluze.
Podle mládí nesud’...
Dějiny mých pravd – to je dětství.
Dějiny mých omylů – mládí.
Obojí je cenné, první jakožto Bůh a já,
druhé jakožto já a svět. Hledáte-li dnešní
Gončarovovou, vraťte se do jejího dětství,
a pokud můžete – do mládí.
Tam jsou kořeny...”
„NATALJA GONČAROVOVÁ“*

Kapitola 1

Pohádkový svět, který zanikl jako bájně ruské město Kitěž, svět, který se od dnešního tolik liší, že se také z něj už stal mýtus – to je Rusko doznívajících 19. století. Stejně obrovské jako země sama byly i protiklady: vedle pokojného, pohostinného života statkářů, kteří čas počítali podle ročních období a církevních svátků a k jejichž rodinám patřilo i služebnictvo, tu byl život politických idealistů, neúnavný, hnáný lítěmi, směřující k proměně a reformám. Nezalekli se ani zabíjení, aby dosáhli své představy o spravedlivém světě. Vedle panovnického rodu, vedeného těmi nejlepšími úmysly, dbajícího o zachování dědictví po předcích, ale také nejistého a přístupného škodlivému našeptávání, tu byla vrstva umělců a intelektuálů, kteří jako vizionáři hleděli do budoucnosti a snažili se pro nadcházející desetiletí nalézt mravní měřítko. Svět, v němž králík stál pět kopějek, ale lidé umírali hladem a na tuberkulózu. Svět, v němž vedle nejčistších křesťanských ctností stály ty nejbrutálnější neřesti. Svět, v němž byly asimilovány tisíce cizinců, avšak Židé znamenali problém. Svět, který schopným lidem otevíral cestu k úspěchu, ale dohlížel na spásu jejich duší a zakazoval nebezpečné publikace. To všechno je Rusko 19. století, které utvářelo duši a osobnost Mariny Cvetajevové. Marinin otec Ivan Vladimirovič Cvetajev pocházel z vesnice Talica ve Vladimírské gubernii. Narodil se v roce 1846

jako třetí syn prostého, chudého, avšak váženého duchovního. Jeho matka zemřela ve věku pětatřiceti let, záhy po narození čtvrtého syna. Děti vyrůstaly bez matky. V dětství měl Ivan Vladimirovič jen jeden pár bot, které si obouval, když šel do města. Dva mladší synové si neúnavnou prací vydobyli cestu na univerzitu. Dmitrij Vladimirovič studoval ruské dějiny a stal se známým vědcem, Ivan Vladimirovič byl už jako devěťadvacetiletý profesorem dějin umění.

„Svou vědeckou kariéru začal latinsky psanou disertací o staroitalském národu Osků, kvůli které se vydal do Itálie, po kolenou lezl kolem starobylých památníků a mohyl a opisoval, srovnával, dešifroval a vykládal starobylé písmo. To mu přineslo evropskou slávu.“¹

Roku 1888 se přihlásil na katedru dějin umění Moskevské univerzity, zároveň pracoval jako vedoucí oddělení a posléze ředitel Rumjancevova muzea. S velkým úsilím a velkou energií založil Muzeum výtvarných umění Alexandra III., jehož otevření v roce 1912 znamenalo završení Cvetajevova tvůrčího života. Obě dcery Ivana Vladimiroviče jednohlasně chválí jeho neutuchající pracovitost, skromnost, dobrotu a srdečnost.

Alexandra Černakovová-Nikolajevová jej označuje za člověka s jemnou, něžnou duší, někdy až úplně naivního.

Marina Cvetajevová hovoří o svém otci takto: „Náš rod Cvetajevů, rod duchovních, pochází z vesnice Talici poblíž města Šuje. Odtud pochází i Muzeum Alexandra III. Na Volchonce... odtud pocházejí mé poémy s dvěma tisíci slok, dvaceti tisíci koncepty, odtud pochází hlava mého syna, která se nevešla do žádné čepice... Odtud pochází to, co je lepší a větší než verše (verše mám po mámě, stejně jako má ostatní utrpení), totiž vůle k nim, k nim a ke všemu ostatnímu – od čtyřverší po čtyřpudový pytel, který je potřeba zvednout, co zvednout – nést! Odtud pochází srdce, ne alegorie, ale anatomie... ne srdce básníka, ale chodce.“²

Ivan Vladimirovič byl dvakrát ženatý. Jeho první žena Varvara Dmitrijevna Ilovajská byla dcerou slavného historika.

„První láska, věčná láska, věčný stesk mého otce“ zemřela na tuberkulózu záhy po narození dětí, Valerie (1882–1966) a Andreje (1890–1933). Roku 1891 se čtyřiačtyřicetiletý Ivan Vladimirovič znovu oženil, aby dal svým malým sirotkům matku; vzal si Marii Alexandrovnu Mejnovou, kulturní a vzdělanou dvaadvacetiletou dívku, která se od svého muže lišila nejen věkem, ale také původem.

Rodina Mejnových pocházela z Německa. Není známo, kdy se přestěhovala do Ruska. Mariin otec Alexandr Danilovič Mejn byl typický baltský Němec: světlavý, korektní.

Zjevně také bohatý. V sovětských publikacích se uvádí, že pracoval jako úředník v bance, Marina však píše, že pracoval jako redaktor v novinách. Oženil se s dvacetiletou dívkou z urozené polské rodiny. Její matka nebo babička byla hraběnkou Lanckoronskou. Krátce po narození jediné dcery mladá žena ve věku osmadvaceti let zemřela. Portrét mladé babičky visel v obývacím pokoji Cvetajevových a od

dětství podněcoval Marininu fantazii:

BABIČCE

Úzká tvář Polky a dokola val
límce, šat černě se vrství...
Má mladá babičko, kdo líbával
vaše rty pyšné? A prsty,
co v komnatách nádherou hořících
Chopina hrály, svou něhu...
Tma lokýnek bloudí vám po lících
věčného ledu a sněhu.
Temný a přímý a upřený zrak –
vari, pryč, nezvaný hoste!
Ne, mladé ženy, ty nehledí – tak...
Má mladá babičko, kdo jste?
Vy dvacetiletá... Zem po kosti
hladoví, jak když se postí, –
ach, co jste tam odnesla možností!
A co teprv nemožností!
Tak nevinný den byl, jen maličko
vál vítr v pokoji do váz, –
a dvě temné hvězdy zhas. – Babičko!
Tu vzpouru v srdci mám po vás?

Od sedmi let byla malá Marija Alexandrovna polovičním sirotkem.

„Matčin život plynul mezi dědečkem a švýcarskou guvernantkou; uzavřený, fantastický, bolestivý, dospělácký život jako z knížky. V sedmi letech znala světové dějiny a mytologii, básnila o hrdinech, nádherně hrála na klavír. Jiné děti téměř neznala... Matčino mládí bylo stejně jako její dětství osamělé, bolestné, vzpurné, hluboko ukryté. Hrdinové: Valdštejn, Possart, Ludvík Bavorský. Za měsíčné noci výlet po jezeře, kde zemřel. Z ruky jí sklouzne prsten, voda ho přijme – zasnuby se zemřelým králem... Výchova se odehrávala v německém duchu. Opojení hudbou, nesmírný talent... cit pro cizí jazyky, výborná paměť, skvělý sloh, básně v ruštině i němčině, zaujetí malbou. Hrdost, již často považovali za odměřenost, stydlivost, zdrženlivost, nelaskavost (na povrchu), hudební šílenství, stesk. Ve dvanácti letech potkala chlapce... bylo mu dvacet. Společně se za měsíčných nocí projížděli na koni. V šestnácti letech pochopila, a on také pochopil, že se milují. On však byl ženatý. Rozvod dědeček považovat za hřích... Matka měla dědečka až příliš ráda... Serjoža E. odjel někam daleko. Šest let žila matka ve stesku... Ve dvaadvaceti letech si vzala otce, aby nahradila jeho dětem ztracenou matku... Její usouzená duše žije v nás; my jen odkrýváme to, co ona skrývala. Její vzpoury, její šílenství, její touha se v nás stala křikem...“⁴

V charakteru Mariny Cvetajevové se tak pojí zvláštnosti tří národů: po otci zdělila pevnou vůli, vytrvalost, lásku k ruskému jazyku a k ruské minulosti, po matce romantičnost a obdiv ke všemu německému, po babičce cit pro čest a vědomí vlastní důstojnosti – „polskou domýšlivost“.

„Nemylte se, je ve mně málo ruského,“ píše Cvetajevová Ivaskovi, „krev mám příliš smíšenou: z matčiny strany Rusko nemám vůbec, z otcovy strany jen Rusko. A tak to dopadlo i se *mnou*: někdy vůbec a někdy celá. I duchovně jsem smíšená.“⁵

K Marinině dětství a mládí máme tři hlavní prameny. Prvním jsou její básně, které začíná psát v dětství a ve kterých jsou vyjádřeny bezprostřední dojmy ze všeho prožitého. Druhým jsou autobiografické momenty v mnoha jejích pozdějších dílech, jež odrážejí obraz básnířčina duchovního růstu, její psyché. Nemají mnoho společného se všední každodenností, s níž básník časem zachází poměrně volně, protože vychází ze svých vzpomínek či z okamžité možnosti básnického textu. Třetí pramen je obzvláště cenný, jelikož právě v něm se zračí historická pravda ve všech podrobnostech: jsou to vzpomínky Marininy sestry Anastasie Ivanovny, napsané o několik desetiletí později. Někdy se s ostatními prameny rozcházejí, někdy je důraz položen jinam (Anastasija Ivanovna srovnává bouřlivý horský potok Marininých vzpomínek s plynulou řekou svých vlastních pamětí). Anastasija Ivanovna polemizuje s Marininou verzí, že ji matka méně milovala, v hlavním hodnocení matky jsou však sestry jednotné – obě zdůrazňují, jak neobyčejným a zvláštním člověkem byla:

„Jako druhá žena přišla do domu, který byl ještě cítit smrtí. Špatně odhadla své síly ve vztahu ke staršímu z dětí a nevyrovnala se ani s jeho uzavřeností, ani se svou prchlivostí, takže ve své nevlastní dceři navždy zanechala špatnou vzpomínku. Možná že špatně odhadla své síly i jako žena, jako manželka... Možná že se jí nepodařilo utopit všechno v knihách, sešitech deníku a klavíru, možná že udělala spoustu chyb v domě, kam vstoupila.“⁶

„Matka a otec si vůbec nebyli podobní. Každý z nich měl svou ránu na srdci. U matky to byla hudba, verše a stesk, u otce věda. Jejich životy plynuly vedle sebe, nesplynuly. Ale velmi se milovali.“⁷

Marina byla starší, narodila se 26. září 1892, 14. září 1894 se narodila Anastasija (Asja). Marija Alexandrovna byla nejdříve rozčarovaná: toužila po synovi. („Proto jsem se stala básníkem, a ne básnířkou.“)

„Když jsem se místo chtěného, plánovaného, téměř nařízeného syna Alexandra narodila jenom já, matka samolibě spolkla povzdechnutí a řekla: ‚Alespoň z ní bude hudebnice.‘ Když se mým prvním, zjevně pošetilým, zcela srozumitelným a odhadnutelným slovem stalo slovo ‚stupnice‘ (rusky gamma), matka jen potvrdila: ‚Věděla jsem to!‘ Hned mě začala učit hudbě a stále dokola zpívala stupnici: ‚Do, Musjo, do, a to je re, do – re...‘ Když se dva roky po Alexandrovi-mně narodila Kiril-Asja, matka, už přivyklá, řekla: ‚No, co už, budeme mít druhou hudebnici.‘ Když se ale prvním, zcela rozumným slovem Asji, která se zamotala do modré síťky v postýlce, stalo slovo ‚noha‘ (rusky noga,

ačkoli v podání malé Asji „ranga“), matku to nejen zarmoutilo, dokonce se rozhořčila: „Noha? Znamená to snad, že bude baletkou? Moje dcera bude baletkou? Dědečkova vnučka bude baletkou? V naší rodině, díky bohu, nikdo netancoval!“⁸

Ve své knize Anastasija Cvetajevová vzpomíná na fotografii, na které je zachycena jako dvouletá a Marina čtyřletá: „Velký, kulatý obličej té starší... dospělý výraz v dětské tváři, už trochu povýšený, rozpačitý vrozenou krátkozrakostí...“ Ptá se: „Moje první vzpomínka na Marinu? Nemám žádnou. Předchází jí pocit její přítomnosti kolem mě, který se zrodil v oné mlze, kde se rodí vzpomínky. Starý tak jako já, pocit podobný dýchání ‚ve dvou‘, plný starší Musji, její svévole, síly, převahy, opovržení mým mládím, neschopností a žárlení na matku. Naše ‚společně‘ znamenalo ve třech a bylo plné matčiny hrdosti na své prvorozené dítě pevného ducha, těla i povahy a plné obdivu a soucitu k té mladší, často nemocné.“⁹

Po osmdesáti letech se Anastasija Ivanovna ještě jednou vrací k tomuto tématu:

„Naše vnímání nebylo jen stejné, ale takové, jaké bývá u dvojčat – *dvojčecí*. (Jako naše hlasy, ty také nešlo rozlišit.) ... Přes *podivnou* shodu našich duší *propastný* rozdíl v povahách a touhách...“¹⁰

„Spojení“, které je „jako dýchání“, příliš nepřispívá odcizení. Ptáme se, zda Asja svou zbožňovanou starší sestru, kterou obdivovala, avšak také se jí obávala pro její krutost a sílu, správně viděla? Mohla ji i přes jejich blízkost správně vidět, pochopit a proniknout do její složité duše? Celý svůj život Marina cítila, že matka, jejíž uctívání bylo hlubokým zážitkem Marinina dětství, jejíž přízeň se snažila získat, matka, která jí byla nedosažitelnou mírou pro prověření vlastních sil, upřednostňovala její malou, náročnou, často plačící sestru.

Osobní dojmy Marka Slonima dokreslují celý obraz:

„Marija Alexandrovna se k dceři chovala chladně, na její zbožňování reagovala zdrženlivě, snažila se zkrotit Marininu fantazii a spoutat její prudký temperament... Stopy matčiny přísné, trochu upjaté výchovy se v M. I. odrážely celý život; ve společnosti vystupovala jako slečna, vychovaná v panském prostředí, ale myslím, že postrádala mateřskou něhu a lásku. Tím se vysvětluje, že vždy vyhledávala přátelství se ženami a například u své o něco starší přítelkyně, Češky Anny Teskové, si očividně cenila právě mateřského tepla a starostlivosti...“¹¹

Anastasija Ivanovna tuto verzi popírá. Zdůrazňuje, že matka milovala obě dcery stejně a že Marinina výčitka nebyla spravedlivá. Ve své stati „Kořeny a plody“ ukazuje jasněji než její sestra mimořádnou osobnost Marie Alexandrovny, jež vládla mnoha evropskými jazyky, byla obdařena výjimečnou muzikálností a stala se nejbližší spolupracovnicí svého muže.

Marija Alexandrovna si nebyla schopna vytvořit opravdový vztah smužovými dětmi z prvního manželství; obzvláště špatně vycházela s Valerií. Ve výchově vlastních dětí hledala náhradu za své zklamané mládí a promarněné naděje – alespoň děti se měly stát tím, čím se ona stát nemohla – svobodnými umělci. Přestože v domě neustále bydlely francouzské guvernantky, německé slečny a všemožné služebnictvo, matka sama dohlížela na výchovu svých dcer a sama určovala morální a mravní hodnoty jejich duchovního rozvoje.

„Náboženskou výchovu jsme neměly (tak, jak bývá popisována v různých vzpomínkách z dětství – církevní tradice, horlivé navštěvování chrámu, modlitby). Sice jsme slavili Vánoce, Velikonoce, drželi Velký půst – rodiče nás tak vedli, stejně jako tomu bylo v jiných profesorských rodinách, jako ve školách v té době –, avšak půst v přísném slova smyslu jsme nedodržovali, do kostela jsme časně nechodili, všechno bylo zjednodušené. Zato mravní základy, otázku dobra a zla nám matka horlivě vštěpovala, možná horlivěji, než je tomu u dětí nutně: ohnivě, rozhněvaně při každém přestupku, někdy to až nudilo, jak jsme musely poslouchat pořád to samé, a vyvolávalo v nás skrytý protest.“¹²

Ve světonázoru Marie Alexandrovny mělo zvláštní místo spartánské opovrhování „sladkým životem“. Od raného dětství dětem vštěpovala ostražitost ve vztahu k pojmům „peníze“ a „sláva“. „Od dětství nás učili: peníze jsou špinavé.“ Marinin „organický odpor k sytosti a vlastnímu uspokojení“, o němž později hovoří Slonim, má zjevně svůj původ zde. Za absolutně nemožnou byla také považována prosba o splnění jakéhokoli přání. („Nedostávaly jsme proto, že jsme moc chtěly – jako salám, na který se stačilo jen podívat, abychom jej nedostaly. Právo prosit u nás doma neexistovalo. Ani prosit očima.“¹³)

Ačkoli si matka všimla, že se Marina obzvláště zajímá o slova a rýmy („Moje čtyřletá Marusja kolem mě chodí a pořád rýmuje slova – možná že z ní bude básník?“ – napsala si do deníku), chtěla mít z dcery pianistku. Papír, na který Marina tak ráda psala, jí vzala a pětiletou dívenku, u které se projevil hudební schopnosti, se železnou rozhodností posadila za klavír.

Hra na klavír patří k Marininým nejdávnějším vzpomínkám: „Z nejtemnějšího dna se ke mně blíží kulatý, pětiletý zkoumavý obličej, neusmívá se, je růžový i přes tu černotu – jako černocho ponořený do záře nebo růže – do inkoustového rybníka. Klavír byl mé první zrcadlo a mé první pochopení vlastní tváře přišlo skrze černotu, převedením do jeho černoty, jako do temného, ale srozumitelného jazyka. Po celý život abych pochopila i tu nejjednodušší věc, musím ji ponořit do veršů, *odtud* ji pochopím.“¹⁴

Ve hře na klavír měla Marina takové úspěchy, že ji v pěti letech zapsali do hudební školy Zografové-Plaksinové. V příštím roce vystupovala na školním koncertě před publikem. Čtyřručně s ní hrála Valerija Jakovlevna Brjusovová,

sestra básníka Valerije Brjusova. Anastasija Ivanovna vypráví tento příběh s vytržením a nadšením mladší sestry. Avšak podle matčina názoru byla důležitější než úspěch samotná cesta k němu.

„Matka se z mého sluchu radovala a bezděky mě za něj chválila, avšak pokaždé, když jí vyklouzlo ‚šikulka!‘, chladně dodala: ‚Mimochodem, to není tvá zásluha. Sluch pochází od Boha.‘ Tak to u mě navždycky zůstalo, že to není moje zásluha, že sluch je od Boha. To mě ochránilo jak před namyšleností, tak před sebepochybováním i před jakoukoli ctižádostí v umění – vždyť sluch je od Boha, tobě zbývá jen úsilí, protože každý Boží dar můžeme zahubit, říkala matka nad mojí čtyřletou hlavou, která zjevně nechápala, a už proto si všechno zapamatovala tak, že to z ní už nedostaneš... Ó, jak matka spěchala s notami, písmeny, s Rusalkami a Janami Eyrovými... přesně věděla, že to nestihne, že stejně nestihne všechno, beztak nestihne nic, tak tedy – alespoň tohle, a ještě tohle, a ještě tohle! Aby si měla na co vzpomenout! Aby ji najednou nakrmila – na celý život! Jak od první do poslední minuty dávala – až tím dusila –, nedovolila nám lehnout si, uhonit se (uklidnit se), zalévala nás a nacpávala – zážitek na zážitek a vzpomínku na vzpomínku, jako do naplněné truhly (která se včas ukázala být bezednou), neúmyslně nebo naschvál?... A jaké to bylo štěstí, že to vše nebyla věda, ale Lyrika – to, čeho je vždycky málo, dvojnásob – málo... to, čeho nemůže být *příliš*, protože je to – samo *příliš*... Matka nevychovala – ona zkoušela sílu odporu: povolí hrudní koš? Ne, nepovolil, ale tak se rozezněl, že potom, nyní, ho už ničím nenakrmíš, nenaplníš... Po takovéhle matce mi zbývalo jen jediné: stát se básníkem. Abych se zbavila jejího daru, který by mě udusil nebo proměnil v narušitele všech lidských zákonů.“¹⁵

Marina a Asja vyrůstají spolu, o vše se dělí, jsou si velmi podobné pohyby a způsobem řeči. Avšak Marina je od samého počátku v něčem neobvyklá, jako by její duše, její psyché byla úplně jiná než duše její sestry či jiných dětí. Má neskutečnou fantazii, neskutečný cit, není těžké dotknout se jí. Je nešťastná. Chtěla by žít s cikány nebo utéct do staroobřadského kláštera, protože se necítí dost milovaná.

Nebo náhle začne věřit, že ji posedl ďábel, který na ni čeká ve Valeriině pokoji. Sama o svém dětství říká:

„Strach a soucit (také hněv, také smutek, také obrana) byly hlavní vášně mého dětství a tam, kde nebylo potravy pro ně – nebylo mne.“¹⁶

K Marininu autoportrétu doplňuje několik zajímavých podrobností Anastasija Cvetajevová, která vychází z vlastních dojmů:

„...Od prvních let neustálý cit: vášeň pro slovo, doslova, pro písmena, dokonce pro jeho části; zvuk slov, až po okraj naplněný jejich smyslem, ji doopravdy rozradostňoval... Drahocenná existence slova jako pramene třpytu u nás vyvolávala takový ohlas, který byl už v šesti nebo sedmi

letech trápením i štěstím vládnutí. Napsání první básnické sloky nebo první fráze prózy bylo někdy žádoucím vysvobozením z přesycenosti citem pro slovo...

U Mariny se od dětství projevovalo rozpolcení ve vztahu ke špatnému a dobrému. Vášnivě a s neúměrnou hrdostí, lehce a ohnivě činila zlo. Jen těžce se poddávala dobru! Posmívala se, odmítala soudy nad sebou samou. Když však dospěla k pokání, pak svou vinu spalovala těžkými, ač na pohled nemnohými slzami. Celý život si pamatuji její tvář v takové dny a hodiny: světlou, i oči světlejší než jindy, od pláče a muk plachosti. Zosobnění rezignace a nepřítomnosti – mezi těmi, před nimiž se kála. Zaposlouchávala se do něčeho, co bylo slyšitelné jen jí samotné, co pro ni bylo nezpochybnitelné.

Avšak jen mlhavě se mi odkrývala zvláštní stránka Musjina citu, která mi nebyla vlastní. Touha po odcizení od radosti a od ostatních, panovačná lačnost po všem, po lásce ke všemu – jen jí samotnou: její pronikavé vědomí, že to všechno náleží jen jí, jí, jí víc než ostatním, žárlivost, že by někdo jiný (a obzvláště já, jí podobná) mohl milovat stromy, louky, cestu, jaro tak jako ona. Z jejího vztahu ke knihám, hudbě, přírodě vycházel stín nevraživosti vůči těm (vůči mně), kteří vnímají podobně. Snaha odstrčit, zastínit, zcela ovládnout, s nikým se nedělit, být jediná a první – ve všem!¹⁷

To potvrzuje i sama Marina Cvetajevová. Mluví o „odvěké žárlivosti“, o „úplné nemožnosti milovat ve dvou“. „Ne, bohové mi zapomněli dát do vínku dar svobodné lásky!“ dodává.¹⁸

Ve srovnání s dominantní osobností matky hráli ostatní členové rodiny v životě dívek jen druhořadou roli. Milovaný, dobrý, nepozorný otec trávil den i noc ve své pracovně a v jejich životě se v podstatě neobjevoval. Valerija, které doma říkali Ljora, byla mnohem starší než ony a doma pobývala jen zřídka, neboť studovala na internátní škole. Byla laskavá k oběma svým nevlastním sestrám, bránila je před matčinou přísností. V dětství na ni byla Marina velmi vázaná, avšak později se nenávratně odcizily. Andrej byl krásný chlapec, ale líný, bez fantazie, nebyl naladěný na stejné vlně, a tak se často hádali.

Různé německé Fräulein, francouzské guvernantky, hospodyně, Andrušův učitel, Asjina chůva (Marina chůvu neměla) také přispěli k rozvoji osobností dětí, ale nijak silný vliv neměli. Velkou roli hrála starší generace rodiny: vlastní dědeček Alexandr Mejn se svou druhou švýcarskou ženou, bývalou guvernantkou jejich matky. O mnoho let přežila svého muže, přesto se nikdy pořádně nenaučila rusky. Obě sestry ji popisovaly jako „komickou stařenu“, říkaly jí Ťu. Velký dojem na děti učinil dědeček Ljory a Andruši, profesor Dimitrij Ilovajskij, velice konzervativní historik a zuřivý antisemita. Cvetajevová ho zvěčnila ve své črtě „Dům starého Pimena“ (Dom u starogo Pimena). Píše, že Ilovajskij měl dobré vztahy s její matkou, přestože ta velice milovala Židy

a vyhledávala jejich společnost, což lze zdůvodnit „nikoli původem (napůl polským), nikoli okolím (velmi pravicovým) – *jen* Heinrichem Heinem, *jen* Rubinštejnem, *jen* židovským géníem a její ženskou inspirací, *jen* jejím rozumem, *jen* jejím svědomím... Leitmotivem celého *jejího* a *mého* života bylo tolstojovské „proti proudu“ – ačkoli proudu vlastní krve – a stání – jakéhokoli prostředí (stojaté vody).“¹⁹

Je možné, že raný matčin vliv přispěl k tomu, že Marina později sama vyhledávala společnost Židů a za polovičního Žida se vdala.

Cvetajevová považovala dětství za nejdůležitější období svého života. V jeho krátkém shrnutí, které sepsala po svém návratu do Sovětského svazu v roce 1939, stojí, že jí ve věku sedmačtyřiceti let připadá, že vše, co měla poznat, poznala do svých sedmi let. Zbylých čtyřicet let se to učila pochopit.²⁰

Čtenáři knih Anastasie Ivanovny vědí, jak velkou roli v životě sester Cvetajevových hrál jejich dům v Trjochprudné ulici 8, prostorný moskevský rodinný dům čokoládové barvy, se dvorem a stromy, který líčí podrobně a s láskou.

Četné popisy domu najdeme také v tvorbě Cvetajevové: otcova pracovna se sochou Dia, studená „hala“ s klavírem, v níž se odehrávalo rodinné dění, útulný dětský pokoj v nástavbě, obrazy na stěnách. Jeden z nich, smrt Puškina v duelu, obzvlášť výrazně ovlivnil Marininu fantazii:

„První, co jsem se o Puškinovi dověděla, bylo to, že ho zabili. Později jsem se dověděla, že Puškin byl básník, kdežto D'Anthe's – Francouz. D'Anthe's pojal proti Puškinovi nenávisť, protože sám neuměl psát verše... Černobílá matčina ložnice, bez jediné barevné skvrny, černobílé okno: sníh a proutí těch stromků, černobílý obraz – Souboj, kde se na bílém sněhu odehrává temný výjev: věčný temný výjev zavraždění básníka – luzou. Puškin byl můj první básník a mého prvního básníka – zabili. Od té doby, ano, od té doby, co Puškina před mýma očima na Naumovově obraze zabili, každý den, každou hodinu, ustavičně zabíjeli celé moje dětství, dívčí léta, mládí – rozdělila jsem si svět na básníka a – všechny ostatní, a zvolila jsem si – básníka, za klienta jsem si zvolila básníka: hájit básníka přede všemi, ať se ti všichni oblékají a jmenují jakkoliv.“²¹

Jestliže se život v Moskvě ve vzpomínkách Anastasie Cvetajevové jeví jako řada šťastných dnů, pak letní dny v Taruse jsou prostě rájem na zemi. Po mnoho let si rodina pronajímala nedaleko města na strmém kopci nad řekou Okou vilu – jednoduchý šedý dům ve velké, zpustlé zahradě.

„Bohatší, šťastnější dětství, než bylo to naše v Taruse, neznám a neumím si představit...“ píše Anastasija Ivanovna. Marina Ivanovna roku 1934 smutně vzpomíná:

„Chtěla bych spočinout na taruském chlystovském hřbitově, pod bezovým keřem, v jednom z těch hrobů se stříbrným holubem, kde rostou ty nejčervenější a největší jahody.

Avšak pokud je to nesplnitelné, pokud tam nejen nemohu spočinout, ale ani ten hřbitov už neexistuje, chci, aby na

jednom z kopců, přes které k nám do Pesočného chodili
Kirillovové a my zase za nimi do Tarusy, postavili kámen
z taruského lomu:

Zde by chtěla odpočívat

MARINA CVETAJEVOVÁ.²²

Avšak svou nejlepší památku na Tarusu Cvetajevová vytvořila
již v roce 1909:

PODZIM V TARUSE

Ve svěžím ránu, tak volná,

loukou utíkáš lehounce.

Tam dole unášíš zvolna

proud bárku po Oce.

Pár slov, co se namátkou zvolí,

pořád dokola hlavou zní.

Pak odkudsi, z luk či polí,

rolničky zazvoní.

Ke vsi se ten zvuk stočí?

Na mlat snad jedou tu?

Na mžik nahlédly tvoje oči

do cizích životů.

Hluk na humnech... Háj... Tam, kde řídne,

skrz větve – modř zářívá...

Našemu jaru vlídně

podzim se posmívá.

Život se rozmách – jak prosté!

Vy zlaté dny nad řekou!

Už, Bože, tak daleko jste!

Jste už tak daleko!